

КТО ТОЛЬКО ЗНАЛЪ ТЕВЯ, ТЫ КАЖДЫМЪ ВЫЛЪ ЛЮЕИМЪ,
А ТАМЪ, ТАМЪ ОЗАРЕНЪ ЧИСТЪИШИМЪ ВЪЧНЫМ СВЕТОМЪ,
БЛАЖЕНСТВУЕТЪ ДУШОИ, НО МЫ, МЫ ЗДѢСЬ СКОРЕИМЪ¹

Ծանոթ. Գրիգոր Եսայու Հայրապետյանը Մոսկվայի համալսարանի ուսանող էր: Մոսկվայի հայոց եկեղեցու գերեզմանաաանն է թաղված Հայրապետյանների առհմի ներկայացուցիչ գեներալ-մայոր Պողոս Հովհաննեսի Հայրապետյանի գուսար Վարվառան՝ իր հոր կողքին: Գեներալ Պողոս Հայրապետյանը մահացել է 1853 թ. 76 ասրեկան հասկսւմ: Այստեղ է հանգչում նաե. մեծահարուստ աղնվական, Հյուսիսային Կովկասի ըաղմաթիվ կալվածների սեփականասեր Ավեա Գալստյանը (Կալուսաով), որի մասին մի շարք հիշասակություններ կան ուսական ցարերի հրովարասկներում²:

Դ. Նովոդևիչե մեմաստան և գերեզմանոց

Հանրահայտ և ընգարձակ այս գերեզմանոցում թաղված են նաե. ըաղմաթիվ հայեր (գլխավոր ավիակոնսարուկատր Արասմ Միկոյան և այլք), որոնց մահարձաններին և կոթողներին փորագրված են հայերեն և ուսերեն մակագրություններ: Դրանք անխաիր 20-րդ գարի երկրորդ կեսի հիշասակագրություններ են, ուսաի նպասակահարմար գասնք ընգորինակել միայն երկուսր:

155. НАРОДНЫЙ АРТИСТ СССР/ ЛАУРЕАТ ЛЕНИНСКОЙ/ ПРЕМИИ РУБЕН/ НИКОЛАЕВИЧ/ СИМОНОВ/1899-1968.

156. ДОКТОР/ ВЛАДИМИР АЛЕКСАНДРОВИЧ/ ТЕР-АВETISOB/ 1876-1920/ СВЕТЛАНА ЖУКОВА/ АПРЕЛЬ-ИЮНЬ/1920.

ԼԱԶԱՐՅԱՆ ԺԵՄԱՐԱՆ

Լաղարյան ճեմարանի լայնածավալ շենքը գանվում է Մոսկվայի կենարոնում՝ Հայկական նրրանցքի վրա: Կառուցվել է 1815 թ. Լաղարյան եղրայրների նյութական միջոցներով³: Հոկ-ասերերյան հեգափոխությունից հետո հասուկ գեկրեաով արվել է Հայկական հանրապետության անորինությանը, թեև հեասգա ասրիններին ծառայել է այլ նպասակների համար (այս-ասեղ էր ղեասեղված ԽԱՀՄ ԳԱ Արեելագիաության ինստիտուտը): Նորոպումից հետո ամրողջա-պես արամաղրվել է ՀՀ ներկայացուցչությանը (այժմ ՀՀ գեսպանասանը), որը շենքի սրահներում կաղմակերպել է հայ և ո.ուս ժոգովուրգների ըրեկամության թանգարան: Պատերին ոչ մի հիշասակագրություն չի տահպանվել: Շքամուաքի առջև միայն վեր է խոյանում մի հու-շակոթող, որի վրա փորագրված են ճեմարանի հիմնագիր Լաղարյան եղրայրների ու նրանց ժա-ռանգների մասին հեակյալ արձանագրությունները.

1 Տեա. Великий князь Николай Михайлович, Московский некрополь, Т. I, СПб, 1907, с. 50.

2 Московский некрополь, т. 2, СПб, 1908, с. 8.

3 Ж. Ананян, В. Хачатурян, Армянские общины России, Ереван, 1993, с. 28-միայն 6 տող:

157. Արևելյան կողմի դիմաքանդակի ներքև՝ 9 առդ.

СЕЙ ХРАМЪ НАУКЪ ВОЗДВИГНУТЬ
ВЪ ЦАРСТВОВАНІЕ ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА
АЛЕКСАНДРА I^{го} ВЪ 1815 ГОДУ МАІЯ 10 ДНЯ
ИМПЕРАТОРЪ НИКОЛАЙ I
ДАРОВАЛЪ ЛАЗАРЕВСКОМУ ИНСТИТУТУ
ВОСТОЧНЫХЪ ЯЗЫКОВЪ
ВСѢ ПРАВА И ПРЕИМУЩЕСТВА
ПРЕДСТАВЛЕННЫЯ ЛИЦЕЯМЪ
МАІЯ 10 ДНЯ 1848 ГОДА

СЕЙ ХРАМЪ НАУКЪ
ВОЗДВИГНУТЬ/ВЪ ЦАРСТВОВАНІЕ
ГОСУДАРЯ
ИМПЕРАТОРА/АЛЕКСАНДРА I-ГО
ВЪ 1815 ГОДУ МАІЯ 10 ДНЯ/
ИМПЕРАТОРЪ НИКОЛАИ
I/ДАРОВАЛЪ ЛАЗАРЕВСКОМУ
ИНСТИТУТУ/ВОСТОЧНЫХЪ
ЯЗЫКОВЪ/ВСѢ ПРАВА И
ПРЕИМУЩЕСТВА/

ПРЕДСТАВЛЕННЫЯ ЛИЦЕЯМ/ МАІЯ 10 ДНЯ 1848 ГОДА.

Հրառ. Գր. Գրիգորյան, 56

158. Հուշապուճ-կոթողի արևմտյան կողմի ձողհ. Հաղարյանի դիմաքանդակն է՝ նույնպես ապակեպառ շրջանակի մեջ, որի ստորև պրոֆ. Ա. Մերզլյանկովի 6 առդանոց րանսսանդոկթյունն է.

ДЕИСТВТЕЛЬНОМУ СТАТСМУ СОВѢТНИКУ И КОМАНДОРУ
ИВАНУ ЛАЗАРЕВИЧУ ЛАЗАРЕВУ
ОСНОВАТЕЛЮ ИНСТИТУТА
ОТЪ ДРЕВНЯ ПЛЕМЕНИ АРМЕНІИ РОЖДЕННЫЙ
РОССІИ - МАТЕРЬЮ БЛАГОЙ УСЫНОВЛЕННЫЙ.
ГАЙКАНЦЫ| ВАШИХЪ ОНЪ СИРОТЬ НЕ ПОЗЛЫЛЪ
РАЗСАДНИКЪ СЕИ ДУШИ ПРИЗНАТЕЛЬНОЙ ТВОРЕНЬЕ
ДАРУЕТЪ ЧАДАМЪ ЗДѢСЬ ПОКОЙ И ПРОСВЕЩЕНЬЕ
ОТЧИЗНЪ ТОИ И СЕИ ОНЪ ДОЛГЪ СВОИ ЗАПЛАТИЛЪ
ПРОФЕССОРЪ
АЛЕКСѢЙ МЕРЗЛЯКОВЪ

ДѢИСТВТЕЛЬНОМУ СТАТСКОМУ СОВЕТНИКУ И КОМАНДОРУ
ИВАНУ ЛАЗАРЕВИЧУ ЛАЗАРЕВУ
ОСНОВАТЕЛЮ ИНСТИТУТА.

ОТЪ ДРЕВНЯ ПЛЕМЕНИ АРМЕНІИ РОЖДЕННЫЙ
РОССІИ-МАТЕРЬЮ ВЛАГОИ УСЫНОВЛЕННЫЙ.
ГАЙКАНЦЫ| ВАШИХЪ ОНЪ СИРОТЬ НЕ ПОЗАБЫЛЫ
РАЗСАДНИКЪ СЕИ ДУШИ ПРИЗНАТЕЛЬНОИ ТВОРЕНЬЕ
ДАРУЕТЪ ЧАДАМЪ ЗДѢСЬ ПОКОЙ И ПРОСВЕЩЕНЬЕ
ОТЧИЗНЪ ТОИ И СЕИ ОНЪ ДОЛГЪ СВОИ
ЗАПЛАТИЛЪ.

ПРОФЕССОРЪ АЛЕКСѢЙ МЕРЗЛЯКОВЪ.

Ծանոթ. Այս րանսսանդոկթյունը ապադրված է «Հաղարյանները և Հաղարյան ճեմարանը» հոդվածում՝ «Бывший лазаровец» ստորագրությամբ (աես Братская помощь..., с. 337):

Հրառ. Գր. Գրիգորյան, 57, Обелиск, 55.

159. Հյուսիսային կողին թագի, թռչունի կարված թեի և երախաբաց պառկած առյուծի
 դմապոսիցիոն բարձրաքանդակն է. որ կրկնվում է Հաղարյանների այլ հուշակոթողների վրա՝
 ինչպես Մոսկվայում, նույնպես և Սանկա-Պետերբուրգում: Բարձրաքանդակի առկա գլխաառ-
 ունով փորագրված է 10 առդ.

ІОАКИМУ ЛАЗАРЕВИЧУ ЛАЗАРЕВУ
 ИСПОЛНИТЕЛЮ ВОЛИ ОСНОВАТЕЛЯ
 БЛАГОТВОРИТЕЛЮ
 ИНСТИТУТА
 СЕИ БРАТА СВОЕГО ДОСТОИНѢЙШІЙ РЕВНИТЕЛЬ
 НАЧАТЫЙ ПОДВИГЪ УСТРОИЛЪ РАСШИРИЛЪ
 СОПЛЕМЕННЫХЪ ПОКРОВЪ БЕЗРОДНЫХЪ ОХРАНИТЕЛЬ
 ДЛЯ ЦЕРКВИ ДЛЯ НАУКЪ ДЛЯ БЛАГА БЕДНЫХЪ ЖИЛЪ
 ПРОФЕССОРЪ
 АЛЕКСѢИ МЕРЗЛЯКОВЪ

ІОАКИМУ ЛАЗАРЕВИЧУ ЛАЗАРЕВУ/
 ИСПОЛНИТЕЛЮ ВОЛИ ОСНОВАТЕЛЯ/
 ЕЛАГОТВОРИТЕЛЮ/ ИНСТИТУТА./
 СЕИ ВРАТА СВОЕГО ДОСТОИНѢЙШІЙ
 РЕВНИТЕЛЬ
 НАЧАТЫЙ ПОДВИГЪ УСТРОИЛЪ,
 РАСШИРИЛЪ,
 СОПЛЕМЕННЫХЪ ПОКРОВЪ,
 БЕЗРОДНЫХЪ ОХРАНИТЕЛЬ
 ДЛЯ ЦЕРКВИ, ДЛЯ НАУКЪ, ДЛЯ БЛАГА
 БЕДНЫХЪ ЖИЛЪ.
 ПРОФЕССОРЪ/ АЛЕКСѢИ МЕРЗЛЯКОВЪ.

Հրառ. Գր. Գրիգորյան, 57, Օբелиск, 55

160. Հարավային կողին ագուցված և ապակեպատ շրջանակով ծածկված դիմաքանդակն
 իբեմից ներկայացնում է արևելյան դիմագծերով՝ գանգրահեր, թավ ալտամորուսով և ունքերով
 գեղանի աղամարդ, որի պարանոցից ներքե երևում են ճարմանգակիր օձիքի վերնամասերը:
 Պատկերից ցած՝ գլխագրերով փորագրված է 18 առդ.

АННѢ СЕРГѢЕВНѢ ЛАЗАРЕВОИ СУПРУГѢ
 ІОАКИМА ЛАЗАРЕВИЧА, ПОЖЕРТВОВАВШЕЙ
 ЗНАТНЫЙ КАПИТАЛЪ
 ВЪ ПОЛЬЗУ ИНСТИТУТА
 КАКЪ ДОБРА МАТЬ СИРОТЪ
 СЪ ГОРЯЧНОСТІЮ ЛЮБИЛА
 И ПАМЯТНИКЪ СЕБѢ
 ВЪ СЕРДЦАХЪ ИХЪ УТВЕРДИЛА.
 ЛЕЙБ ГВАРДИИ ГУСАРСКОГО ПОЛКА
 ШТАБСЪ РОТМИСТРУ И КАВАЛЕРУ
 АРТЕМІЮ ІОАКИМОВИЧУ ЛАЗАРЕВУ
 ПОЖЕРТВОВАВШЕМУ ЗНАТНЫЙ КАПИТАЛЪ
 ВЪ ПОЛЬЗУ ИНСТИТУТА
 СРЕДЬ МИРА БЛАГЪ ТВОРЕЦЪ
 ГРОЗА СРЕДИ ВРАГОВЪ
 ВО ЦВѢТѢ ОНЪ ПЛЛЪ
 ЗА ВѢРУ И ОЦОВЪ
 ПРОФЕССОРЪ АЛЕКСЕИ МЕРЗЛЯКОВЪ

АННѢ СЕРГѢЕВНѢ ЛАЗАРЕВОИ СУПРУГѢ
 ІОАКИМА ЛАЗАРЕВИЧА ЛАЗАРЕВА, ПОЖЕРТВОВАШЕЙ
 ЗНАТНЫЙ КАПИТАЛЪ
 ВЪ ПОЛЬЗУ ИНСТИТУТА.

КАК ДОЕРА МАТЬ СИРОТЬ
СЪ ГОРЯЧНОСТЬЮ ЛЮБИЛА
И ПАМЯТНИК СЕБЕ
ВЪ СЕРДЦАХЪ ИХЪ УТВЕРДИЛА.

ЛЕЙЕЪ-ГВАРДИИ ГУСАРСКАГО ПОЛКА
ШТАВСЪ-РОТМИСТРУ И КАВАЛЕРУ
АРТЕМІЮ ІОАКИМОВИЧУ ЛАЗАРЕВУ,
ПОЖЕРТВОВАШЕМОУ ЗНАТНЫЙ КАПИТАЛЪ
ВЪ ПОЛЬЗУ ИНСТИТУТА.

СРЕДЬ МИРА-ЕЛАГ ТВОРЕЦЪ,
ГРОЗА СРЕДИ ВРАГОВЪ,
ВО ЦВѢТЪ ЛЕТЪ ОНЪ ПАЛЪ
ЗА ВѢРУ И ОЦОВЪ.

ПРОФЕССОРЪ АЛЕКСѢЙ МЕРЗЛЯКОВЪ¹

Հրատ. Գր. Գրիգորյան, 56

161. ԽՍՀՄ ԳԱ Արևելագիտության ինստիտուտի ավագ գիտական աշխատակից Ա.Գ. Բազյանցը մեզ տրամադրեց պղնձյա փոքրիկ մի թիթեղ (30×40 սմ), որը նախապես ագուցված է եղել Հազարյան ճեմարանի մեծ դահլիճի պատին: Նրա վրա միջին մեծությամբ տառերով փորագրված է 11 տող.

ОТЪ ОВИТАЮЩИХЪ ВЪ РОССИИ АРМЯНЪ ВЪ ПАМЯТЬ
ПЯТИДЕСЯТИЛѢТНЯГО ЮБИЛЕЯ 1865/ГОДА
1779-ОСНОВАНІЕ АРМЯНСКИХЪ ЦЕРКВЕИ ВЪ
МОСКВѢ И ВЪ С.-ПЕТЕРБУРГѢ
1815-ОСНОВАНІЕ ИНСТИТУТА

1851		УЧРЕЖДЕНІЕ МАЛОЛѢТНЯГО
1865		ОТДЕЛЕНИЯ

И

ПОЖЕРТВОВАНІЕ 200000 Р.С. ПОПЕЧИТЕЛЕМЪ ТАИННЫМЪ СОВѢТНИКОМЪ И
КАВАЛЕРОМЪ ХРИСТОФОРОМЪ ЕКИМОВИЧЕМЪ ЛАЗАРЕВЫМЪ.

Հրատ. Գր. Գրիգորյան, 57

¹ Հուշակոթողի այս և մյուս րճագրերի հեղինակը Հազարյան ճեմարանի շրջանավարտ, րանաատեղծ և գրականագետ Ալ. Ֆ. Մերգլյակովն է (1778-1830), որը երախտագիտության ջերմ տողեր է գրել Հազարյան գերդաստանի և Հազարյան ճեմարանի մասին (տես Братская помощь пострадавшим в Турции армянам, 2-е издание, М., 1898, с. 337). Ալ. Ֆ. Մերգլյակովի րանաստեղծություններից Ռուսաստանում լայն տարածում գտավ «Երգը» (1810) "Среди долины ровныя..." (տե՛ս Н.С. Акушин, М. Г. Акушина, Крылатые слова, М. 1987, с. 480-481) .